

Kagu-Eesti piiriala sotsiaal- majandusliku olukorra, siseturvalisuse, piirijulgeoleku ja kogukonna uuring

Eiki Berg

Veiko Sepp

Allan Allik

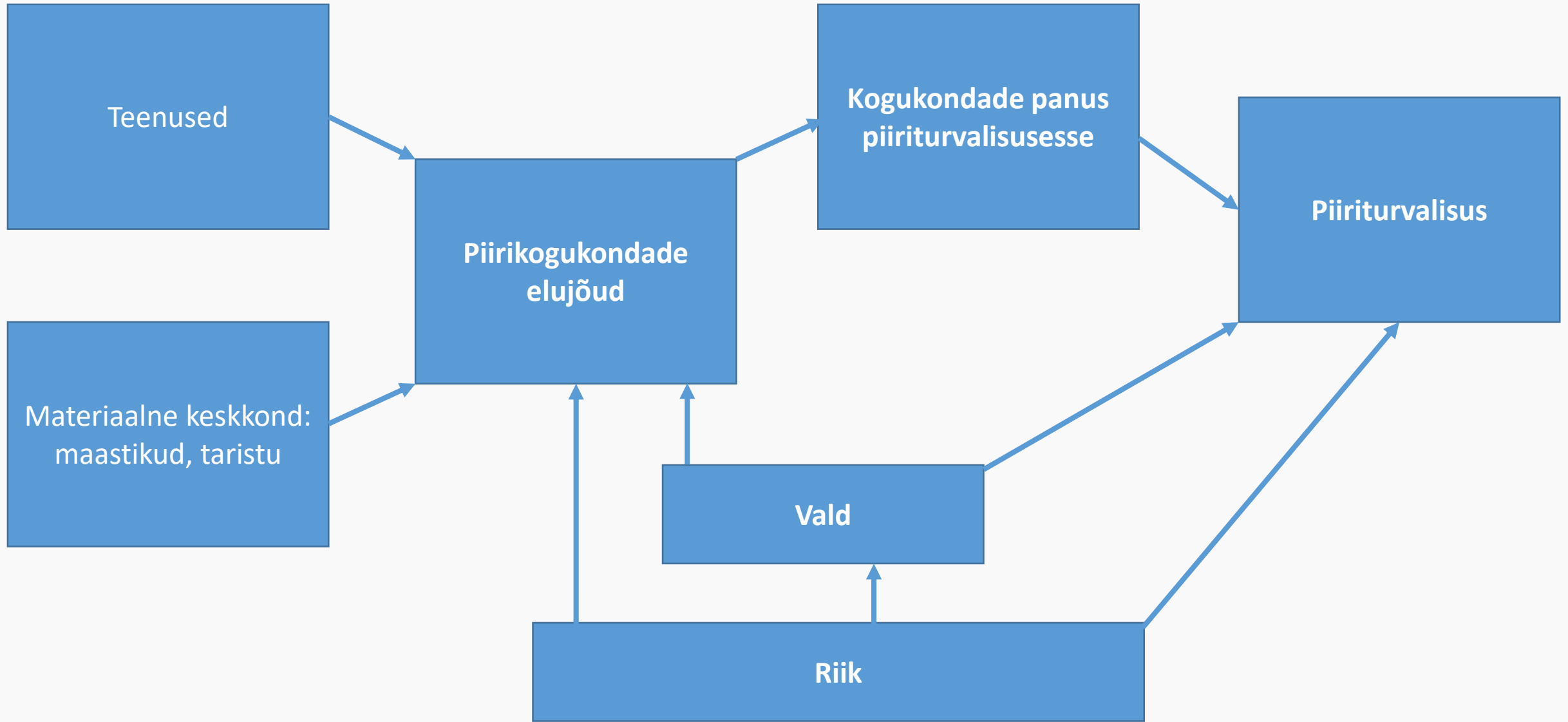
Helen Urmann

Kristel Vits

TARTU ÜLIKOOL
RAKE

Uuringu taust ja eesmärgid: seosed piiriturvalisuse ja kogukondliku elujõu vahel

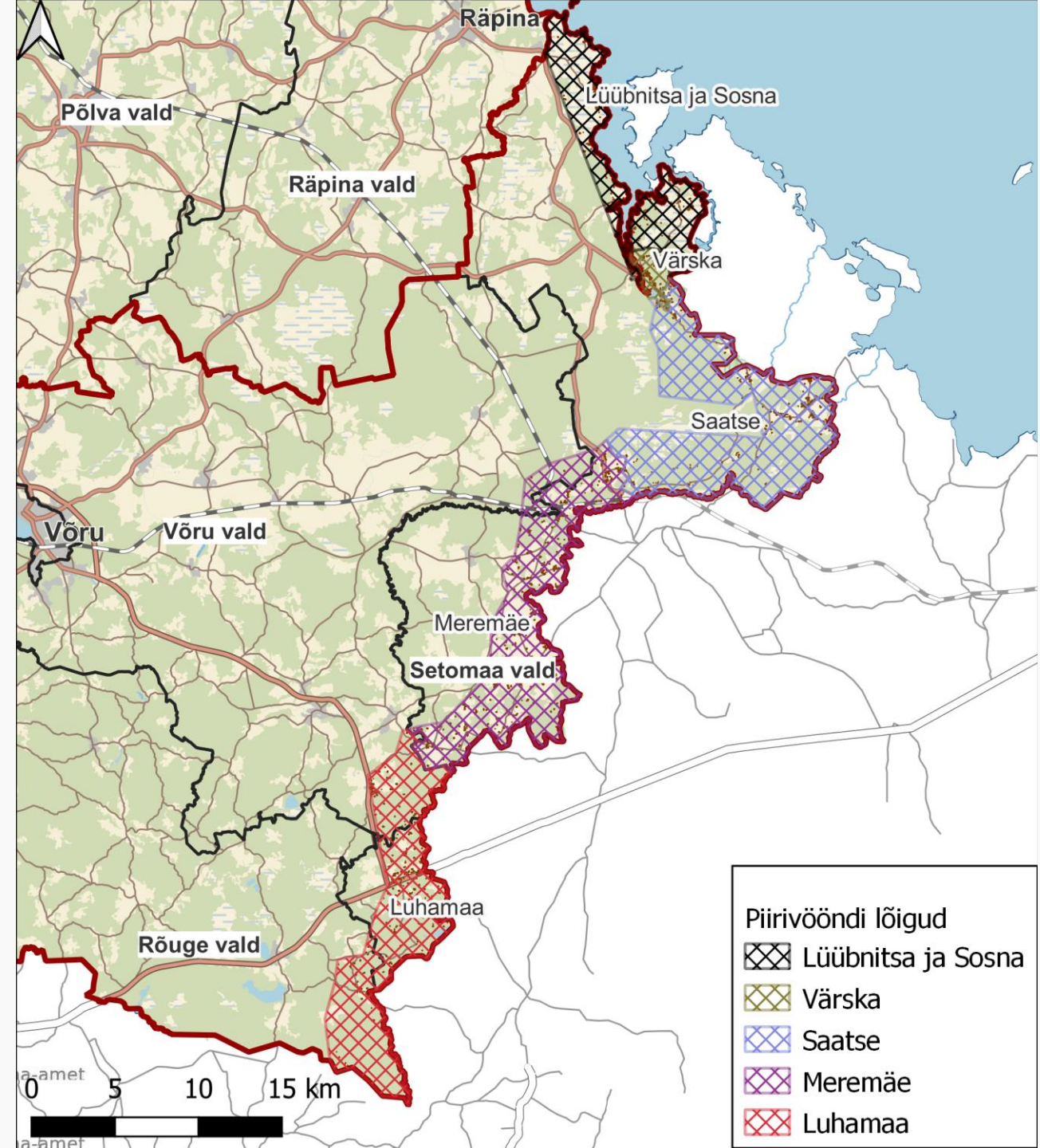

Uurimisküsimused

- Milline on asustuse ja maakasutuse iseloom?
- Milline on piirialade majapidamiste elujõud?
- Milline on piirialade elanike elulaad ja suhtlusmustrid?
- Millises seisus on piirialade majapidamiste tehniline ja liikuvustaristu?
- Millised on piirialade elanike kogukondlikud väärtused ja meelsus?

Territoriaalne sügavus (2-3 km piirist) ja ulatus (85 km): u. 500 väikekohta

- 1) Lüübnitsa ja Sosna poolsaar (Beresjest Värskani)
- 2) Värskala alevik
- 3) Saatse piirkond (Värskast Koidulani)
- 4) Meremäe piirkond (Koidulast Miikseni)
- 5) Luhamaa piirkond (Saardest Sakudini)

Metoodika

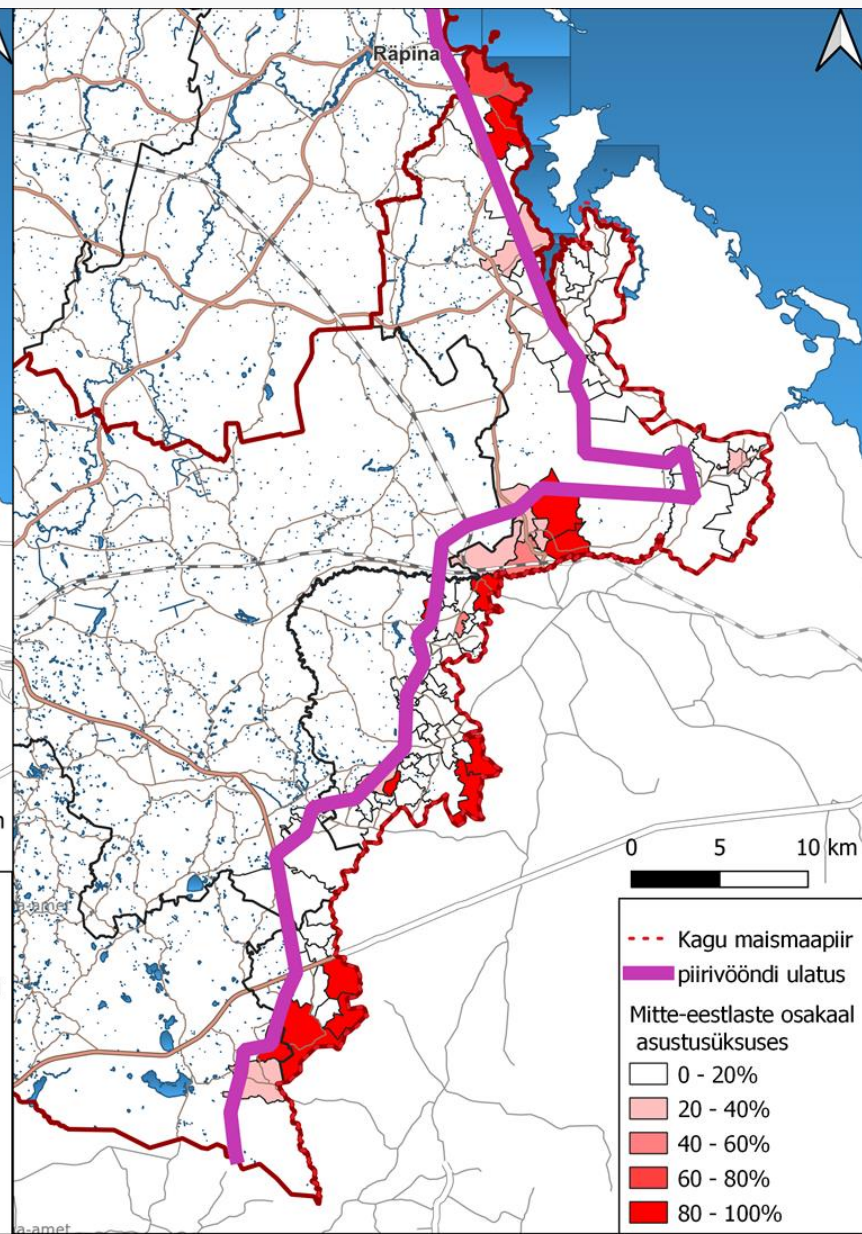
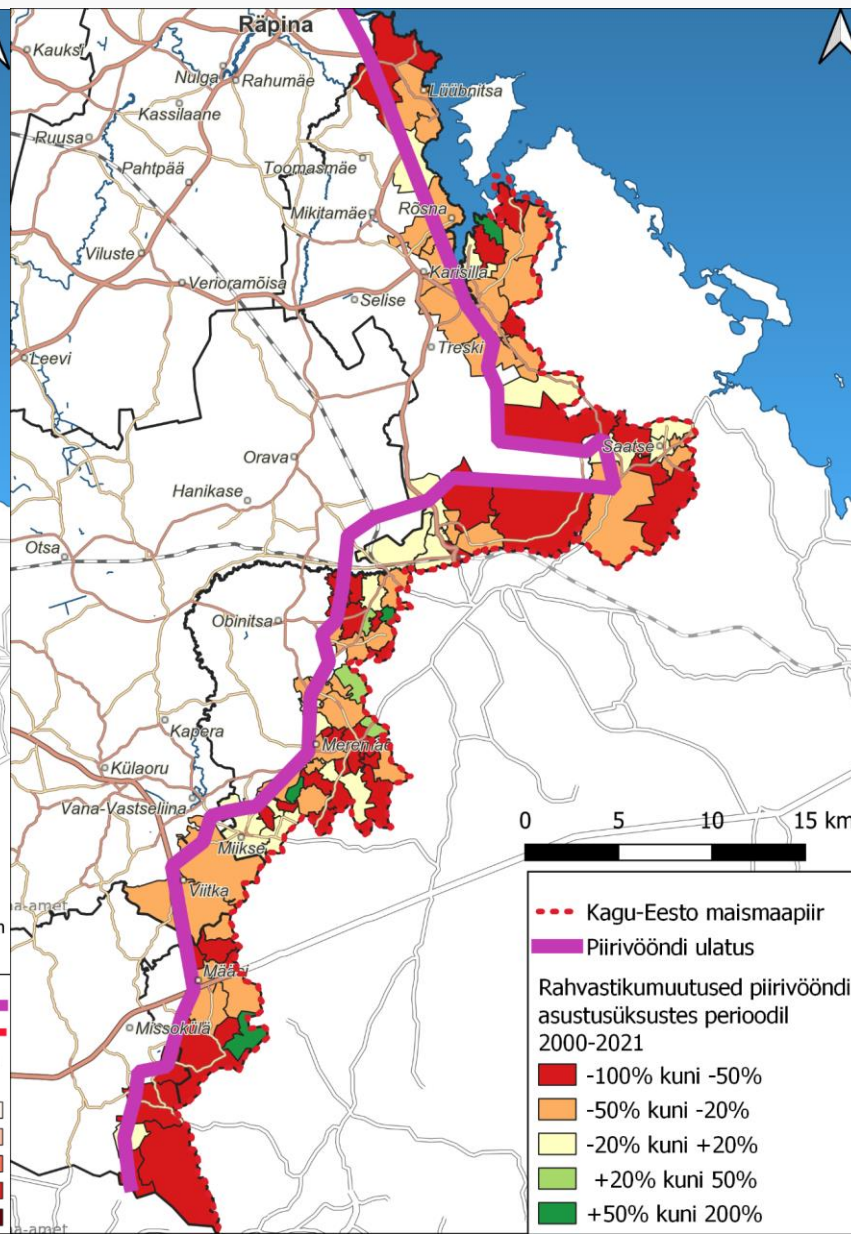
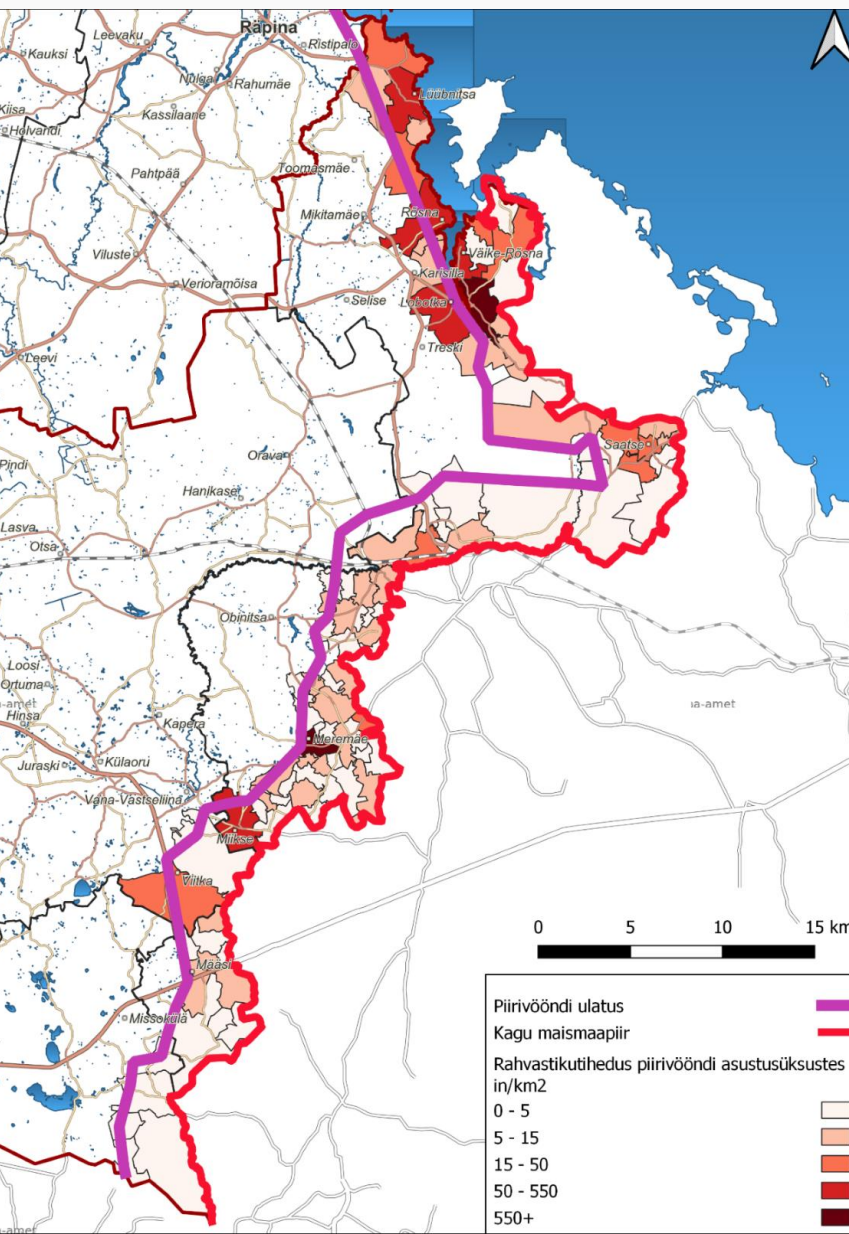
➤ Registriandmete analüüs

- ❖ Rahvastikuregister, töötamise register, äriregister, maa-ameti geoportaal, PRIA andmekogud, EHIS, taristuettevõtete andmekogud ning andmekogud, mis kirjeldavad kohalike teenuste tarbimist piirielanike poolt.

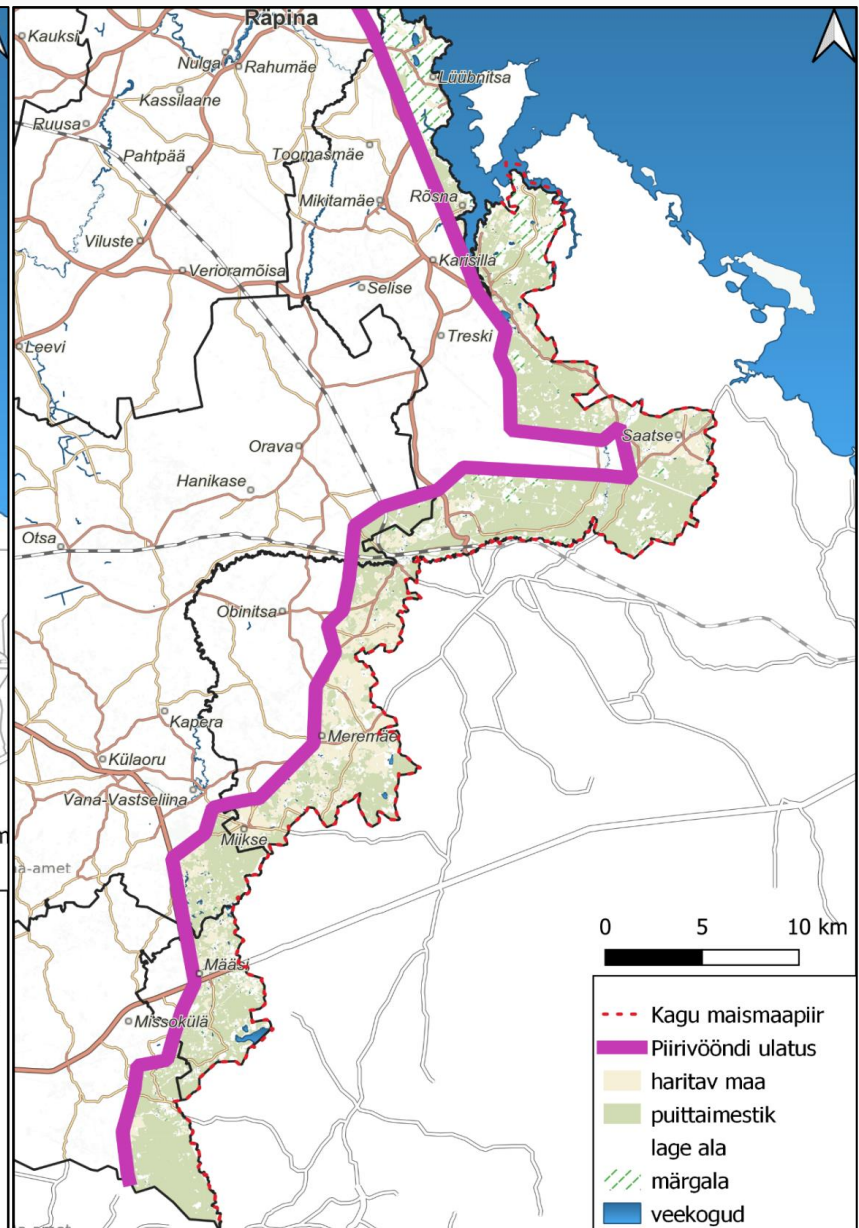
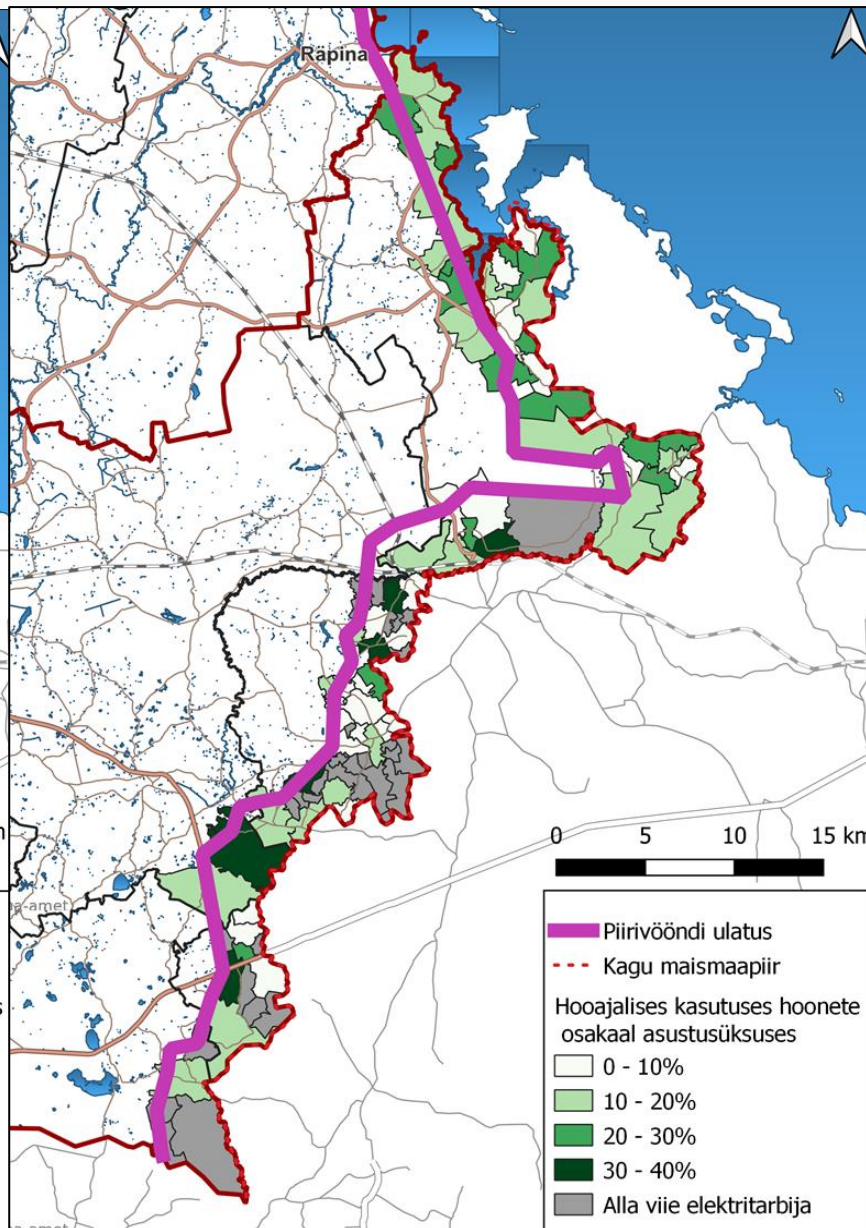
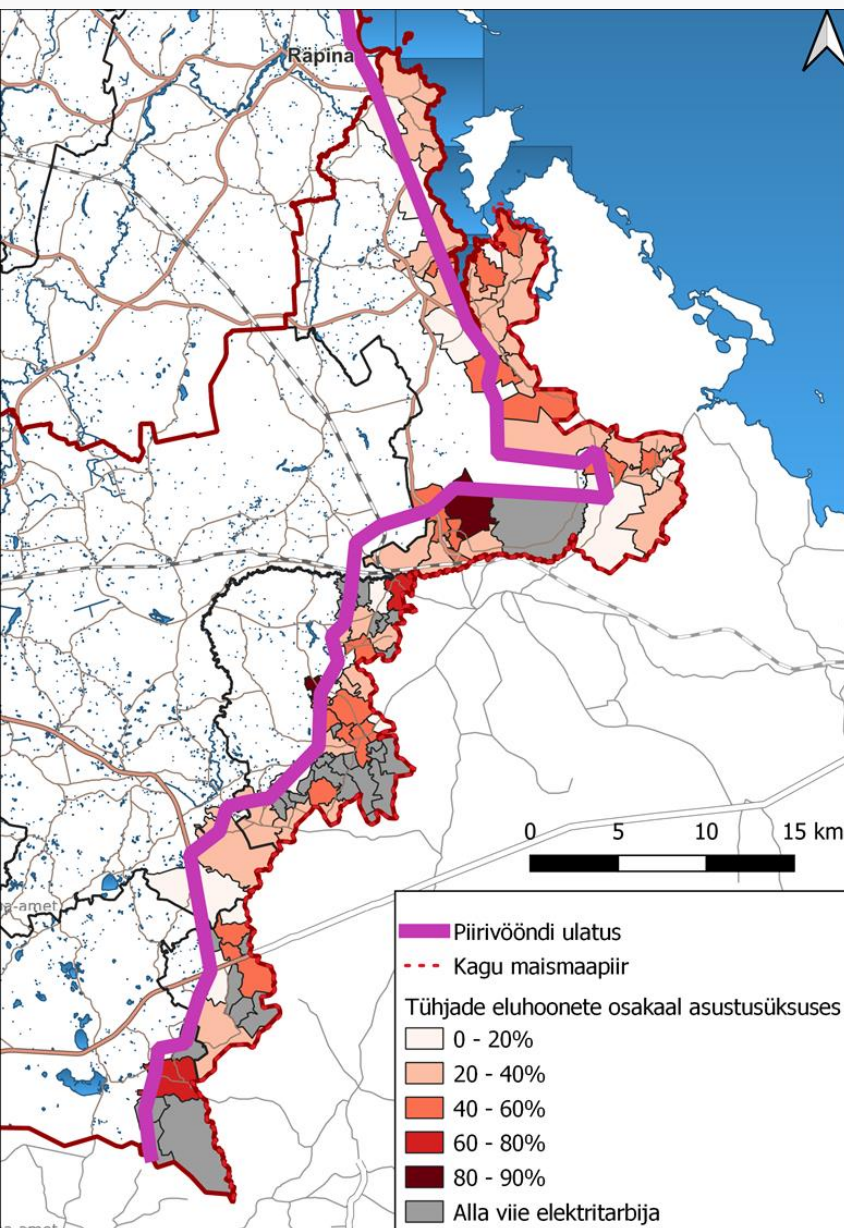
➤ Välitööd

- ❖ Osalusvaatlus, ankeetküsitlused ja intervjuud;
- ❖ Valimi suurus: 102 majapidamist.

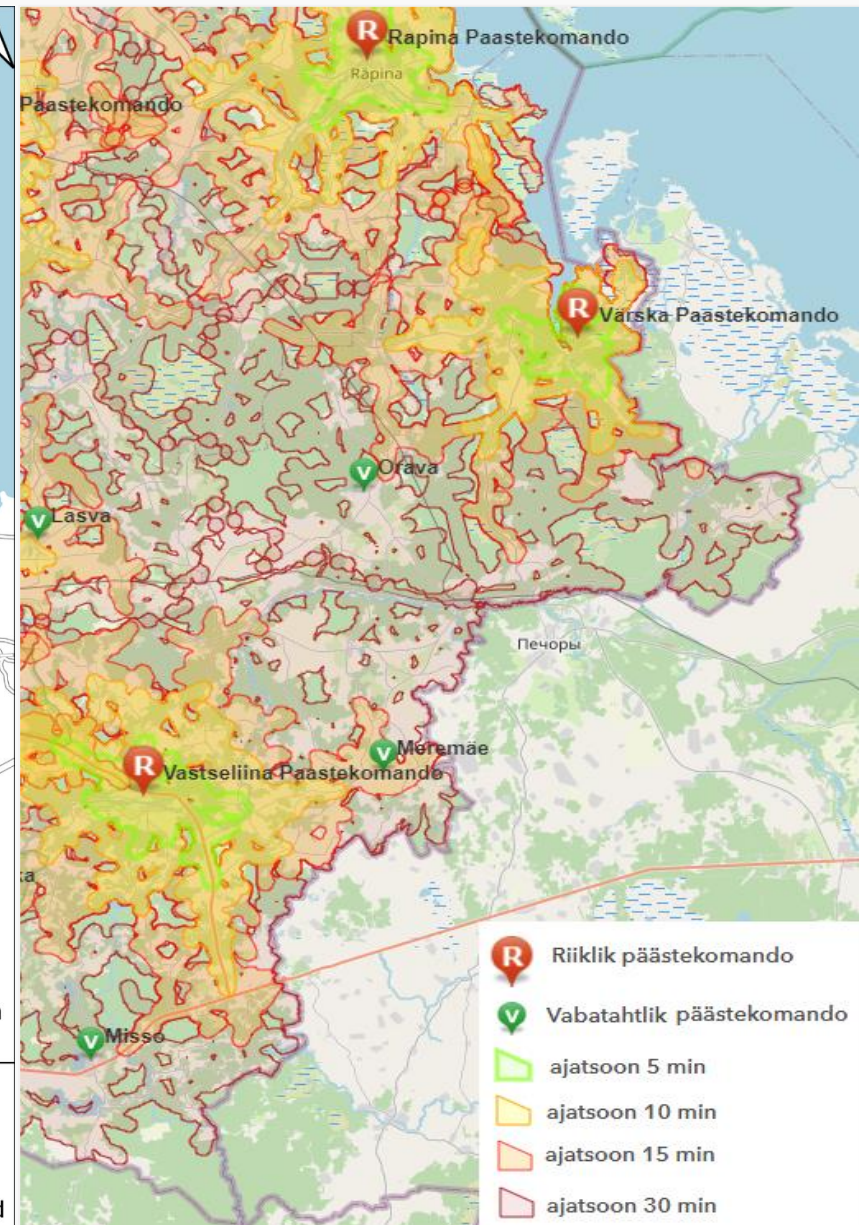
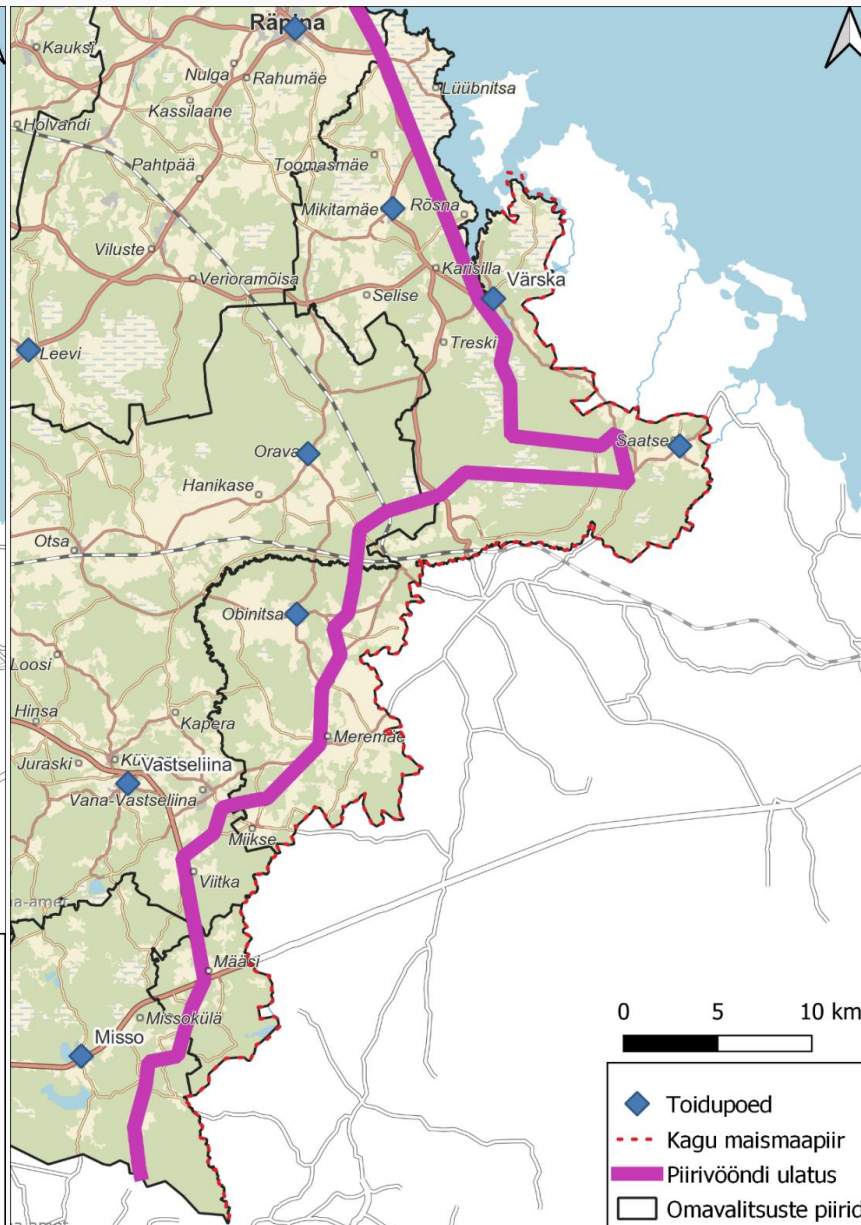
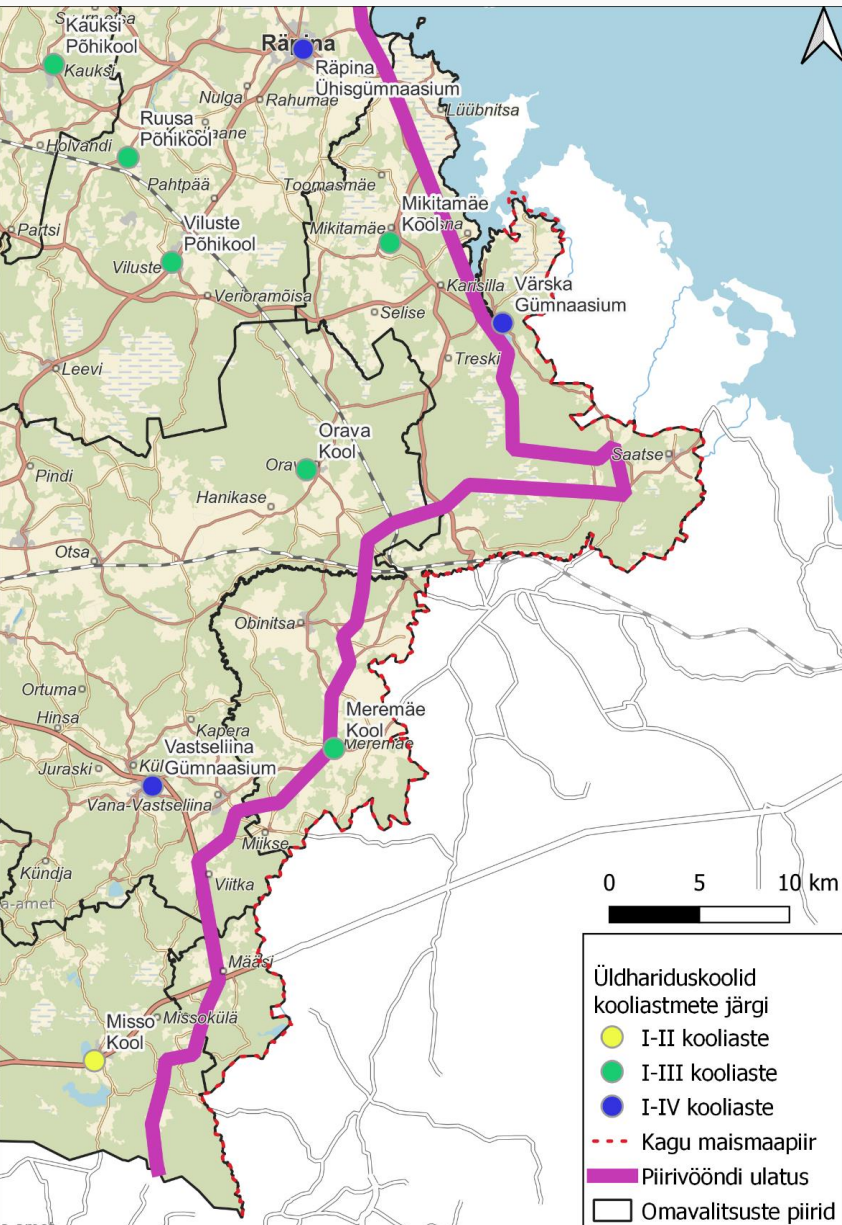
Rahvastiku tihedus, muutused (2000-2021) ja etniline koosseis

„Augud“ asustuses ja maastikuline avatus

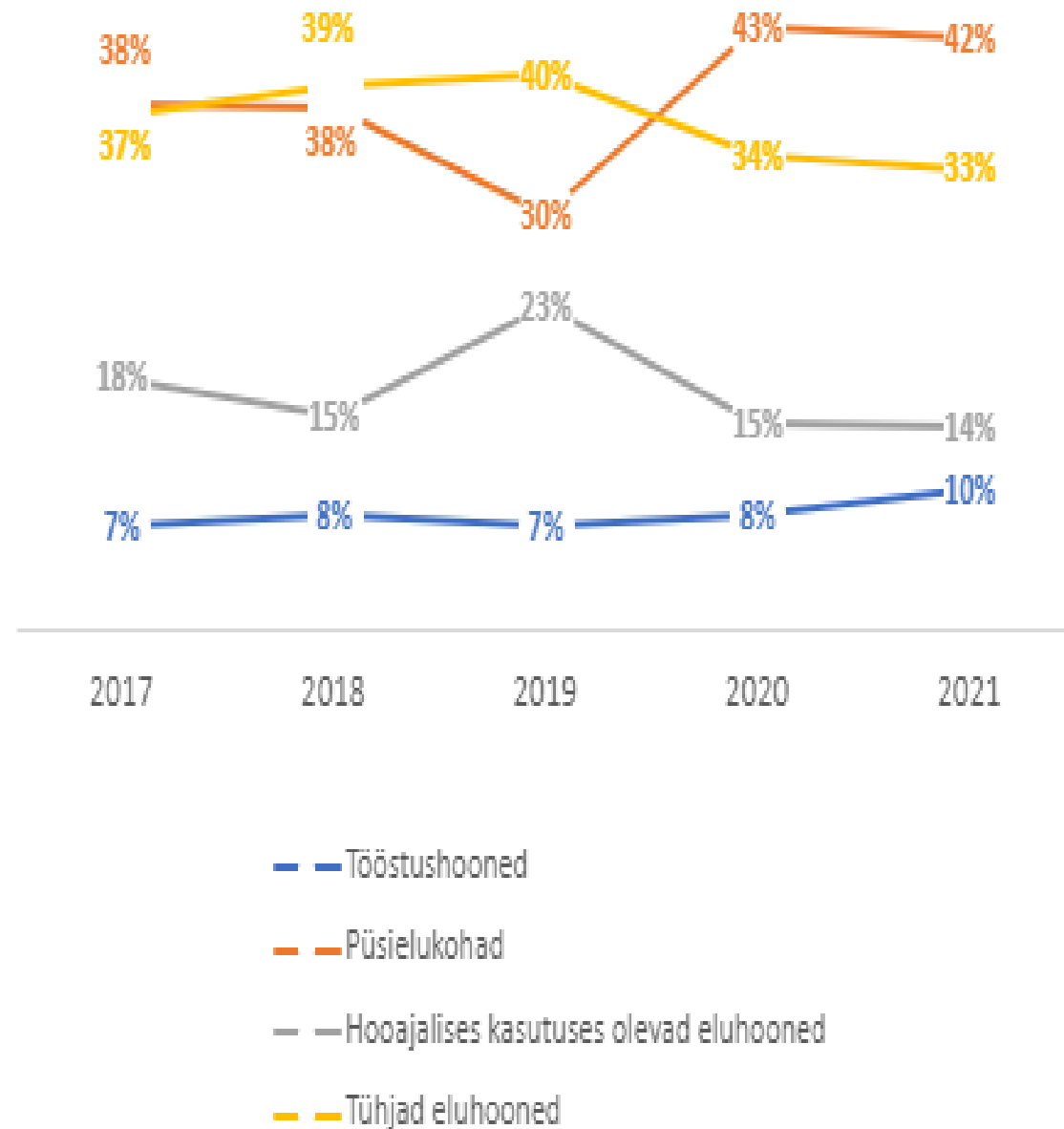

Võtmeteened ja taristu

Leiud: rahvastik/asustus I

- Põhja-lõuna suunaliselt kahanev rahvastiku- ja hoonestustihedus.
- Suur väljaränne, laste ja noorte vähesus, umbes 2 korda vähem naisi vanuses 25-35 kui samas vanuses mehi ning väga suur 50-65 vanusegrupi üleesindatus.
- Meremäe lõigus on kas täielikult või enamuses asendunud eestlastest elanikkond mitte-eestlastega Teterüvä ja Kusnetsova külas ning Luhamaal Lütä ja Savimäe külades.

Leiud: rahvastik/asustus II

- Siinsete inimeste sissetulekud on 27% alla Eesti keskmise (2022).
- Valdav osa kasutuses olevatest hoonetest on üle 60 aasta vanad, keskpärases seisundis ning ilma kaasaegsete mugavusteta.
- Optimistliku stsenaariumi korral püsib piirivööndi rahvastik 1880 inimese juures (-4%), ning pessimistliku stsenaariumi korral elab piirivööndis vaid 1486 inimest (-25%) aastal 2035.
- Haavatavamad on need piirilõigud, kus puuduvad looduslikud takistused (veekogud, metsa- ja soomassiivid) ja inimasustus ning kus maastikud on „avatud“ juurdepääsule väljastpoolt – sinna ja sealt läbi viivad teed.

Leiud: võtmeteenused

- Võtmeteenuste (haridus, arstiabi, ühistransport ja kaubandus) pakkumine on ebarahuldav.
- Tööealistest elanikest on kohati ainult kolmandik tööga hõivatud (Saatse ja Meremäe piirkond).
- Mitte-töötavad elanikud on reeglina töövõimetuspensioni saajad või seotud varimajandusega või omavad töökohta välismaal.
- Iseloomulik on pendelränne piirivööndist välja.
- Töölkäimine ja laste lasteaeda/kooli sõidutamine ühildatakse ostlemisega.

Leiud: taristu

- Piirivööndi teed on kas heas või väga heas seisundis; enamik inimesi liiguvad punktist punkti oma isikliku sõiduvahendiga.
- Mobiilside on „auklik“ ning internet aeglane.
- Elektrivarustus on kõikjal kvaliteetne; umbes veerandil elanikest on kodus diisli peal töötav elektrigeneraator ja vaid mõned üksikud kasutavad päikesepaneele.
- Tarbevesi tuleb enamasti salvkaevudest; umbes 20%-l majapidamistest on ka puurkaevud.
- Valdav osa elanikest omavad kodus toiduvaru kriisiolukordadeks.

Leiud: kogukond

- Kohalik kogukonnatunnetus on määravaks „uute tulijate“ omaksvõtmisel.
- Kogukonda sulandumine taandub sellele, kui palju uued tulijad on valmis kogukonda panustama ning ühistegevustes kaasa lööma.
- Piiriäärne elu ei suurenda ohutunnet kohalike seas; üldiselt tajutakse turvalisust hoopis suuremana seoses piirivalve püsiva kohalviibimisega.
- Suuremal osal piiriäärsetest elanikest ei ole nende tervis ja oskused piisavalt head, et otseselt osaleda kaitsetegevuses.

Ettepanekud

- Kultuurilise järjepidevuse edasikestmise võimaldamine. Asendustegevused ja „uute traditsioonide“ juurutamine siinpool piiri.
- **Kogukondlik kohaturundus.** Noorte perede maale meelitamine ja kohaga sidumine. Riiklikud tagatised pankadele nooreperelaenu võtmisel. Esmajärjekorras toetada kaitseliitlasi, päästjaid jt. kogukonnale/riigile olulisi aktiviste piiriäärsete elukohtade rajamisel.
- **Piirivalvetalude pilootprojekti** rakendamine, millega motiveerida ühelt poolt inimesi piirivalvesse tööle ning samal ajal piirivalvureid elama piirivööndis ja teisalt aidata kaasa sellele, et asustada kriitiliselt inimtühjasid piirilõike.

Ettepanekud

- Strateegiliste investeeringute suunamine elamufondi, parema eluhoonete tehnovarustuse tagamine piirivööndis. **RTK Hajaasustuse programmi** rahastusskeemi ümbervaatamine ja Setomaa programmile lisarahastuse andmine.
- Luua pikaajaliste kokkulepete ja arengukavadega riiklike struktuuride olemasolu piirkonnas, sh vajadusel **piiriala koefitsiente** juurutades.
- Täiendada riiklikke struktuure paindlike lahendustega – näiteks **piirivalvele parameediku võimekuse** loomine.
- Väikeettevõtete programmide loomine ja seniste meetmete edasiarendamine. Interneti valguskaablivõrgu väljaarendamine.

**AITÄH,
et mõtlesid kaasa!**

TARTU ÜLIKOOL
RAKE